

ชื่อเรื่อง	ปัญหาทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา ผ้าไหมพื้นบ้าน บ้านกุตุรง ตำบลกุตุรง อำเภอกุตุรง จังหวัดมหาสารคาม
ผู้วิจัย	สุภาพร พิทักษ์เผ่าสกุล
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ปีที่พิมพ์	๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การทำผ้าไหม ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตกทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น การทำเครื่องนุ่งห่ม เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่เราสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานานนับพันปีตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ ในจังหวัดมหาสารคาม มีผ้าไหมหลากหลายลวดลายรวมถึงลายสร้อยดอกหมาก ซึ่งถือเป็นลายประจำจังหวัดมหาสารคาม อันมีประวัติความเป็นมาที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ พร้อมทั้งมีการพัฒนาลวดลายสีสันประยุกต์มาตลอดหลายชั่วอายุคน แต่ปัจจุบันกฎหมายยังไม่มีมาตรการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับงานผ้าไหมพื้นบ้านไว้ชัดเจน

วิจัยฉบับนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับงานผ้าไหมพื้นบ้านโดยไม่ตัดขาดจากรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน และมาตรการทางกฎหมายที่ใช้คุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับงานผ้าไหมพื้นบ้าน การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบกับการศึกษาวิจัยภาคสนาม ได้แก่ บ้านกุตุรง หมู่ ๑,๑๖ ตำบลกุตุรง อำเภอกุตุรง จังหวัดมหาสารคาม สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และร่วมแสดงความคิดเห็น จากการศึกษาพบว่า ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย ไม่อาจใช้เพื่อการรับรองและคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม และพบว่าลวดลายโบราณ เช่น ลายสร้อยดอกหมาก ไม่อาจถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ เรายังนับเป็นงานสาธารณชน หรืองานที่หมดอายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ แต่อาจกลับมาเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ได้อีกครั้ง หากว่าช่างผู้ทอได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ปรับปรุงลวดลายใหม่เสียใหม่ จึงจะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปประยุกต์ และพบว่าการออกแบบลวดลายผ้าไหมด้วยวิธีการทอ ที่เกิดขึ้นในชุมชนอาจไม่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ด้วยเหตุที่วิธีการทอ ความยาก การจักสานไม่ปรากฏว่าเป็นวิธีสร้างงานศิลปประยุกต์ ตามมาตรา ๔ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.๒๕๓๗ และพบว่า ตามพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ.๒๕๔๕ ยังไม่สามารถนำมาใช้ในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผ้าไหมพื้นบ้านให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าวได้อย่างครอบคลุม เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผ้าไหมพื้นบ้านไทยส่วนใหญ่ เป็นความรู้ที่ได้มีการถ่ายทอดกันจากคำบอกเล่าของคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง องค์ความรู้เหล่านี้ จึงมักถูกเปิดเผยสู่สาธารณชน อันทำให้ขาดคุณสมบัติของการเป็นความลับทางการค้า และพบว่าตาม

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๖ ให้การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผ้าไหมพื้นบ้านของไทยโดยสามารถจดทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ แต่มีขั้นตอนในการยื่นคำขอเพื่อรับการคุ้มครองที่ต้องใช้เวลาและมีเงื่อนไขมาก จึงเสนอให้ ๑) ส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ในออกแบบลวดลายผ้าไหมด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้น เพราะการออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมที่เกิดจากการทอไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ๒) ส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้ทางกฎหมายเพิ่มเติม ๓) องค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมให้มีกระบวนการนำลวดลายโบราณกลับมาเป็นงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ได้อีกครั้ง ๔) ควรมีการยกตัวอย่างประกอบความเข้าใจ ในคำว่า งานศิลปประยุกต์ ตามมาตรา ๔ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.๒๕๓๗ เพื่อความชัดเจน และลดปัญหาการตีความที่แตกต่าง ๕) ควรมีการร่างกฎหมาย ที่มุ่งคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและงานด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นการเฉพาะ เป็นต้น

คำสำคัญ : กฎหมาย, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ความคุ้มครอง, ผ้าไหม, ศิลปประยุกต์

TITLE Legal Problems in Local Wisdom Protection; a Study Case of Local Silk Fabric of Kutrang Village, Kutrang Sub-District, Kutrang District, Maha Sarakham Province

AUTHOR Miss Supaporn Pituckphaosakul

UNIVERSITY Mahasarakham University

DATE 2013

ABSTRACT

Silk weaving was considered a local wisdom handicraft to produce fabric for personal usage which has been passed from generation to generation since the ancient time before pre-history. The famous one in Maha Sarakham Province is the Sroi Dok Mak pattern silk fabric which reflects the local wisdom that transmitted from the past along with developing the pattern and coloring for many years; thus, there was none of the prominent legal protection for this local silk fabric.

This research aimed to investigate the local wisdom of local silk weaving by not re-rooting off the traditional norm of the community and legal standard to protect the local silk making wisdom. This qualitative and field survey research was taken places at Moo 1 and Moo 16 Kut Rang Village, Kutrang Sub-District, Kutrang District, Maha Sarakham Province. Data were collected from interviews from the relevant people and group discussion. The study revealed that there was none clear laws legislated on this matter before while the present intellectual property protection system could not be applied to this local wisdom and culture protection appropriately. It was also shown that this ancient pattern like the Sroi Dok Mak was not copyright protected and was considered a public work or the period of copy right ends. However, it can resume the copy right status if the weaver can create or modify the ancient designs; and make them copy righted as the applied art. Moreover, the research found that the weaving pattern and the embroidery did not represent the applied art characteristic according to the Copy Right Act B.E.2537 and the Trade Secret Act B.E. 2545 could not be applied to this case protection. This was because the Thai silk local wisdom had been transferred from generation to

generation and the bodies of knowledge could have been disclosed to public which causing the lacking of trade secret property. Although, the Geographical Indication Protection Act B.E. 2546 provided protection over the local silk fabric weaving if registering as the geographical indication, there were complicated conditions and consumed time. Thus, this research suggested that the concerned organization should 1) support the community to have knowledge in designing silk fabric pattern with computer since woven pattern design may fail to get copy right law protection, 2) provide knowledge about additional laws, 3) the ancient designs should be resumed into process of copyright protection, 4) provide examples of applied arts according to Copyright Act B.E. 2537 to avoid misinterpretation of the art pieces and 5) have legislation to protect specifically local art and culture.

Keyword: laws, local wisdom, protection, applied arts